

of the financial potential of the enterprise]. *Biznes Inform*, 10, 37–43.

Radchenko, O. D. (2019). Finansovyi potentsial staloho rozvytku ahrarnoho sektoru [Financial potential of sustainable development of the agricultural sector]. *Ekonomika APK*, 1, 27–38.

Saukh, I. (2017). Finansovyi potentsial pidpriemstva yak ob'ekt stratehichnoho analizu [Financial potential of the enterprise as an object of strategic analysis]. *Ekonomichnyi chasopys Skhidnoievropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, 1, 132–140.

Vdovenko, L. O. (2022). Efektyvnist upravlinnia aktyvamy – osnova zrostannia finansovoho potentsialu pidpriemstv ahrarnoho sektora ekonomiky [Efficiency of asset management is the basis for the growth of financial potential of agricultural enterprises]. *Ekonomika i suspilstvo*, 37. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-267>

Vyshnevskaya, O. M., & Kostyrko, A. H. (2017). *Finansovyi potentsial silskohospodarskykh pidpriemstv: teoretychni i praktychni aspekty* [Financial potential of agricultural enterprises: theoretical and practical aspects]. FOP Shvets V. M. Mykolaiv.

УДК 336.7: 338
JEL Classification: E44; G10
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-8-417-428>

МІНЛИВІСТЬ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ: ПРОБЛЕМАТИКА АНАЛІЗУ ВПЛИВУ ЗОВНІШНІХ ПОЛІТИЧНИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ

© 2025 САВЧЕНКО Р. О.

УДК 336.7: 338
JEL Classification: E44; G10

Савченко Р. О. Мінливість на фондовому ринку: проблематика аналізу впливу зовнішніх політичних та економічних факторів

Стаття присвячена аналізу мінливості на фондовому ринку в контексті змін політичної та економічної ситуації в країні, а також розробці послідовності оцінювання впливу на функціонування фондового ринку зовнішніх політичних і економічних факторів. Обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, враховуючи, що фондові ринки виступають одним із ключових індикаторів стану національної та світової економіки в сучасних умовах. Встановлено, що аналіз впливу зовнішніх політичних та економічних факторів на фондовий ринок, проведений своєчасно, може стати основою для розробки найбільш релевантних прогнозів подальшого його функціонування та розробки рекомендацій для широкого кола зацікавлених сторін (інвесторів, державних регуляторів і суб'єктів фінансового ринку). Доведено, що вплив зовнішніх факторів політичного й економічного характеру на фондовий ринок проявляється через реагування показників його функціонування на зміну політичної та економічної ситуації. Така реакція фондового ринку стає причиною мінливості значень показників, що характеризують його функціонування. Дослідження передбачало застосування методів динамічного аналізу, аналізу варіації, описового методу, статистичного аналізу. Застосування зазначених методів дозволило дослідити тенденції обсягів торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу як одного з основних індикаторів функціонування фондового ринку, оцінити ступінь мінливості цього показника, виявити ключові події в політичній ситуації країни. Проаналізовано значення міжнародних рейтингів, що відображають суспільно-політичну ситуацію в країні, та показники динаміки економічних індикаторів функціонування національного господарства. Розроблено послідовність оцінювання впливу на фондовий ринок факторів політичного та економічного характеру, яка складається з етапів постановки цілі та завдань, підготовки інформаційної бази, калібрування та введення, аналітичного порівняння та інтерпретації. Застосування запропонованої послідовності дозволяє визначити напрямки впливу зовнішніх політичних та економічних факторів. Висвітлено пріоритетні напрямки подальших розвідок в обраній сфері, що передбачають апробацію запропонованої послідовності оцінювання та розробку прогностичних моделей зміни показників функціонування фондового ринку з урахуванням виявлених на її основі закономірностей.

Ключові слова: фондовий ринок, фінансові інструменти, ринок капіталу, мінливість, зовнішні фактори.

Рис.: 2. **Табл.:** 5. **Бібл.:** 23.

Савченко Роман Олегович – аспірант кафедри підприємництва, торгівлі і логістики, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (вул. Кириличова, 2, Харків, 61002, Україна)

E-mail: Roman.Savchenko@emmb.khpi.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-6903-9925>

Savchenko R. O. Stock Market Volatility: The Issues in Analyzing the Impact of External Political and Economic Factors

The article focuses on the analysis of stock market volatility in the context of changes in the country's political and economic situation, as well as on developing a methodology for assessing the impact of external political and economic factors on the functioning of the stock market. The relevance of this research topic is substantiated considering that stock markets serve as one of the key indicators of the state of the national and global economy in contemporary conditions. It is found that a timely analysis of the impact of external political and economic factors on the stock market can form a basis for creating the most relevant forecasts for its future functioning and for developing recommendations for a wide range of stakeholders (investors, government regulators, and financial market participants). It is further found that the influence of external political and economic factors on the stock market is manifested through the response of its performance indicators to changes in the political and economic situation. Such a reaction of the stock market causes fluctuations in the values of indicators that characterize its functioning. The study involved the use of dynamic analysis methods, variation analysis, descriptive methods, and statistical analysis. The application of these methods made it possible to examine trends in trading volumes of financial instruments at organized capital market operators as one of the main indicators of stock market activity, assess the degree of volatility of this indicator, and identify key events in the country's political situation. The importance of international ratings reflecting the sociopolitical situation in the country, as well as indicators of economic dynamics in the operation of the national economy, was analyzed. A sequence for evaluating the impact of political and economic factors on the stock market has been developed, comprising the stages of setting goals and objectives, preparing an information base, calibration and consolidation, analytical comparison, and interpretation. Applying the proposed sequence makes it possible to determine the direction and magnitude of the influence of external political and economic factors. The priority directions for further research in the selected field are outlined, which involve testing the proposed evaluation sequence and developing predictive models for changes in stock market performance indicators, taking into account the regularities identified that are based on it.

Keywords: stock market, financial instruments, capital market, volatility, external factors.

Fig.: 2. Tabl.: 5. Bibl.: 23.

Savchenko R. O. – Postgraduate Student of the Department of Entrepreneurship, Trade and Logistics, National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (2 Kyrpychova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: Roman.Savchenko@emmb.khpi.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-6903-9925>

У сучасних умовах фондові ринки виступають одним із ключових індикаторів стану національної та світової економіки. Їх динаміка безпосередньо залежить від факторів розвитку окремих країн, політичних та економічних впливів. З одного боку, геополітична нестабільність, воєнні конфлікти, торговельні війни, санкційна політика, а також світові фінансові й енергетичні кризи формують нові виклики для фондових ринків і змінюють траєкторії руху капіталу. З іншого боку, зростання чи сповільнення світового ВВП, зміни монетарної політики провідних центральних банків, коливання валютних курсів та цін на сировину та паливо значною мірою визначають рівень їх волатильності.

Своєчасний аналіз впливу зовнішніх політичних та економічних факторів на фондові ринки дозволяє виявити закономірності їх реакції, спрогнозувати можливі ризики та розробити рекомендації для інституційних інвесторів, державних регуляторів і суб'єктів фінансового ринку та ін.

Таким чином, дослідження є актуальним як з наукової точки зору – для поглибленого розуміння механізмів взаємодії глобальних факторів і фондових індикаторів, так і з практичної – для підвищення стійкості національних фінансових систем в умовах зростаючої невизначеності.

Окремим аспектам функціонування фондового ринку присвячені дослідження багатьох вітчиз-

няних учених, які вивчають тенденції його розвитку, виклики, з якими останнім часом стикається вітчизняний фондовий ринок, його особливості порівняно зі світовим фондовим ринком.

О. Агрес та О. Садура, аналізуючи загальні тенденції розвитку фондового ринку України, підкреслюють перспективність цифрових фінансових інструментів у контексті модернізації ринку та вказують на зростання капіталізації, появу фінтех-інструментів та нових його учасників [1, с. 104].

В роботі В. Горбаневич аналізуються виклики, що розпочалися у 2020-х: COVID-19, війна, валютні коливання та їх наслідки на індекси та прибутки емітентів, та вказується на негативний кумулятивний ефект війни, пандемії та глобальної економічної нестабільності на вітчизняні фондові інструменти [2, с. 38].

О. Зоценко акцентує увагу на невизначеності з боку зовнішніх інвесторів і високій спекулятивності ринку. На основі проведеного дослідження автор вказує на високу волатильність українських індексів і слабку кореляцію з міжнародними ринками, а також ключові інвестиційні ризики [3, с. 60].

В роботі С. Кушнеренко розглядається роль євроінтеграції та гармонізації законодавства, аналізуються екзогенні та ендогенні виклики. На думку автора, процес інтеграції у світовий фінансовий

простір передбачає суттєве реформування інфраструктури ринку [4, с. 28].

Своєю чергою, актуальні дослідження О. Сергієнко, Т. Полякової, Р. Савченко показують слабку кореляцію між вітчизняними та глобальними фондовими індексами [5, с. 45], що свідчить про автономність українського ринку в контексті світових трендів.

О. Середа у своїй праці обґрунтувала вибір факторів, що чинять вплив на фондовий ринок в умовах кризи, та довела, що ці фактори слід аналізувати за двома напрямками: фактори реального сектора економіки та фактори фінансового сектора. На її думку, на фондовий ринок України суттєво впливають як внутрішні фактори реального сектора, такі як ВВП і рівень інфляції, так і зовнішні – зокрема облікова ставка НБУ та ставки рефінансування ФРС і ЄЦБ [6, с. 106].

Як стверджують у своїй праці В. Харабара, Р. Грешко, розвиток фондового ринку України істотно залежить від зовнішньоекономічної ситуації, а особливо – від рівня політичної стабільності в країні, а в останні роки волатильність українського ринку значно зросла під їх впливом [7, с. 58].

Акцент на внутрішніх і зовнішніх факторах робить у своїх дослідженнях А. Ярмішко та наголошує на необхідності оновлення регуляторної бази як передумови для поживлення інвестиційної активності [8, с. 71].

Незважаючи на значну увагу дослідників до вивчення функціонування фондового ринку, цікавим питанням, яке потребує більш поглибленого вивчення, є дослідження мінливості показників функціонування фондового ринку під впливом дії факторів політичного та економічного характеру.

Метою статті є проведення аналізу мінливості на фондовому ринку в контексті змін політичної та економічної ситуації у країні та розробка послідовності оцінювання впливу на функціонування фондового ринку зовнішніх політичних і економічних факторів.

Дослідження ґрунтувалось на застосуванні методів динамічного аналізу й аналізу варіації для дослідження тенденцій обсягів торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу як одного з основних індикаторів функціонування фондового ринку, оцінки ступеня мінливості цього показника. Застосовано описовий метод для виявлення ключових подій в політичній ситуації країни, статистичний аналіз значень міжнародних рейтингів, що відображають суспільно-політичну ситуацію в країні, та показників динаміки економічних індикаторів функціонування національного господарства.

Фондовий ринок є важливою складовою національної економіки, який, з одного боку, впливає на функціонування економіки в цілому, а з іншого, відчуває на собі вплив змін, що в ній відбуваються. Слід зазначити: щодо кожного об'єкта дослідження може бути виокремлено внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на його функціонування. Якщо розглядати фондовий ринок країни як окремий об'єкт дослідження, то щодо нього головними факторами зовнішнього впливу будуть зміни політичної та економічної ситуації в країні.

Вплив зовнішніх факторів політичного та економічного характеру на фондовий ринок проявляється, перш за все, через реагування показників його функціонування на зміну політичної та економічної ситуації, що позначається на мінливості значень досліджуваних показників. Традиційним інструментом для оцінки мінливості є аналіз варіації.

Для прикладу зосередимо увагу на такому показнику функціонування фондового ринку, як обсяг торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу.

Вихідні дані для аналізу варіації обсягу торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу України наведені в табл. 1.

Як видно з даних табл. 1, обсяги торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу України мали мінімальне значення у 2022 році, коли після подій 24 лютого відбулось екстремальне зниження активності на фондовому ринку. В цілому за 12 місяців 2022 року обсяги торгів склали 160,636 млрд грн, що на 64,5% менше за рівень 2021 року. У 2023 році відбулось поступове зростання обсягів торгів фінансовими інструментами. Так, за період було отримано 436,432 млрд грн, що у 2,7 разу краще за рівень 2022 року. Водночас у 2023 році все ще не було досягнуто рівня 2021 року (відставання склало близько 3,4%). Збільшення обсягів торгів збереглося і в 2024 році, коли за 12 місяців цей показник склав 656,685 млрд грн, що на 50,4% більш порівняно із 2023 роком та на 45,3% більше порівняно із 2021 роком. Слід зазначити, що за 6 місяців 2025 року обсяги торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу України склали 519,335 млрд грн. Це більше порівняно із відповідним періодом попереднього року на 73,4%.

Динаміку обсягів торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу України наочно відображено на рис. 1.

Як наочно видно з рис. 1, загальна тенденція до зростання обсягів торгів фінансовими інстру-

Таблиця 1

Обсяги торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу України

Період	2021	2022	2023	2024	6 міс. 2025
Січень	32,862	48,792	28,987	38,399	98,086
Лютий	41,342	44,589	21,267	37,901	81,728
Березень	42,792	1,760	34,196	40,057	72,262
Квітень	32,827	4,434	38,775	51,664	92,798
Травень	17,297	4,429	45,833	70,906	78,157
Червень	37,024	2,833	25,799	60,630	96,304
Липень	33,735	1,068	30,511	53,865	
Серпень	38,494	8,990	29,837	51,628	
Вересень	41,073	8,993	47,382	56,744	
Жовтень	42,293	5,332	44,930	54,793	
Листопад	53,908	12,868	49,647	60,665	
Грудень	38,315	16,548	39,270	79,434	
Разом	451,961	160,636	436,432	656,685	519,335

Джерело: побудовано автором за даними [9].

Обсяг торгів, млрд грн

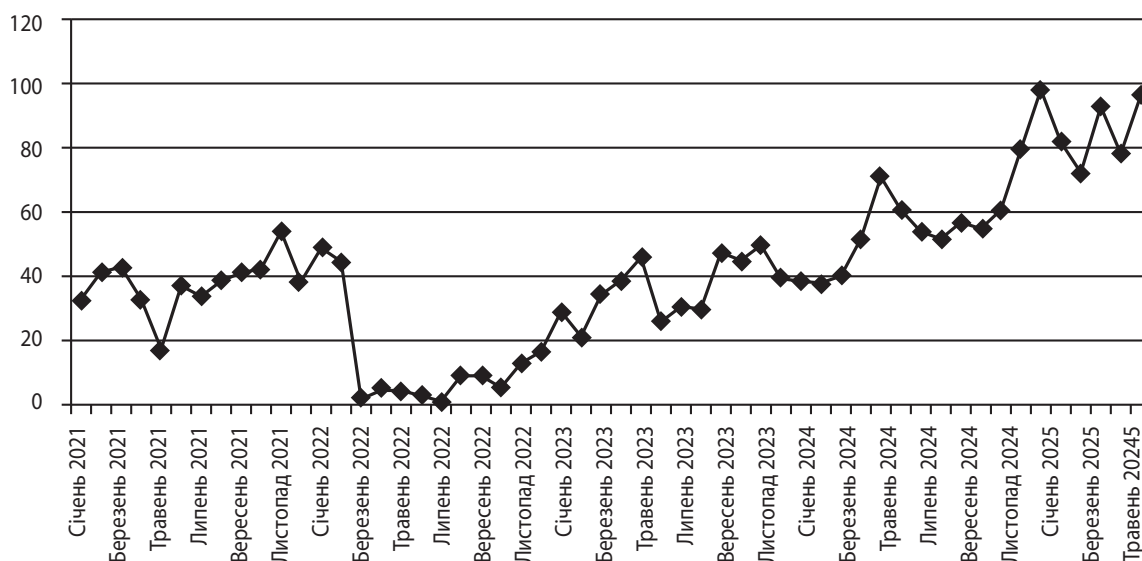

Рис. 1. Обсяги торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу, млрд грн

Джерело: побудовано автором за даними [9].

ментами була перервана впливом подій 2022 року, що свідчить про надзвичайну чутливість фондового ринку до кризових подій в зовнішньополітичній сфері. Тривале перебування в умовах воєнного стану супроводжувалось налагодженням партнерських зв'язків з країнами, що надають підтримку Україні в умовах жорсткої воєнної агресії країни-сусіда. Такі зміни в зовнішньополітичній ситуації,

а також консолідація суспільства навколо головної для країни проблеми, мали позитивний вплив на економіку в цілому та на функціонування фондового ринку. Водночас видно, що обсяги торгів на операторах організованих ринків капіталу характеризувалися наявністю коливань, суттєвість яких може бути проаналізована за допомогою аналізу показників варіації (табл. 2).

Показники варіації обсягів торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу України

Показник	2021	2022	2023	2024	6 міс. 2025	За весь період
Середнє значення	37,663	13,386	36,369	54,724	86,556	41,205
Мінімальне значення	17,297	1,068	21,267	37,901	72,262	1,068
Максимальне значення	53,908	48,792	49,647	79,434	98,086	98,086
Розмах варіації	36,611	47,723	28,379	41,532	25,823	97,017
Середнє лінійне відхилення	5,762	11,628	7,937	9,138	9,174	18,187
Середнє квадратичне відхилення	8,241	15,545	8,901	12,010	9,705	24,042
Коефіцієнт осциляції	0,972	3,565	0,780	0,759	0,298	2,355
Відносне лінійне відхилення	0,153	0,869	0,218	0,167	0,106	0,441
Коефіцієнт варіації	0,219	1,161	0,245	0,219	0,112	0,583

Джерело: побудовано автором.

Як видно з табл. 2, найвищим рівнем мінливості характеризувався 2022 рік, коли розмах варіації обсягів торгів фінансовими інструментами склав 47,723 млрд грн, а кожне значення ряду по модулю відхилялось від середнього на 11,628 млрд грн, або на 86,9%, в той чи інший бік. Значним було цього року й значення середнього квадратичного відхилення, яке складало 15,545 млрд грн. Коефіцієнт осциляції обсягів торгів у 2022 році свідчить, що відстань між крайніми значеннями цього показника в 3,565 рази перевищує середній рівень, а значення коефіцієнта варіації склало 1,161, що сигналізує про надзвичайну мінливість досліджуваного показника.

Найменшим рівнем мінливості відзначається період з січня по червень 2025 року. За півріччя розмах варіації значення обсягів торгів фінансовими інструментами склав 25,823 млрд грн при середньому рівні у 86,556 млрд грн. Кожне значення ряду по модулю за 6 місяців 2025 року відхилялось від середнього на 9,174 млрд грн, або на 10,6%, в той чи інший бік. Найменшим було за цей період також значення коефіцієнтів осциляції та варіації. Так, коефіцієнт осциляції обсягів торгів у I півріччі 2025 року свідчить, що відстань між крайніми значеннями цього показника складає 29,8% його середнього значення. Рівень коефіцієнта варіації теж досяг свого мінімуму і склав 0,112.

Якщо аналізувати весь період з січня 2021 року по червень 2025 року, то варто зазначити досить високу мінливість обсягів торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу в Україні. Розмах варіації за досліджуваний період склав 97,017 млрд грн, що в 2,355 рази

перевищує середнє значення досліджуваного показника. По модулю значення обсягів торгів у середньому відхилялись від середнього значення на 44,1%, а коефіцієнт варіації склав 0,583, що свідчить про мінливість досліджуваного показника.

Варто розглянути, які саме процеси в політичному житті та економіці країни викликали таку мінливість обраного для дослідження показника функціонування фондового ринку.

У табл. 3 наведено основні характеристики політичних процесів в Україні за досліджуваний період. При цьому опис політичної ситуації представлено трьома блоками: військовий конфлікт, ситуація на фронті; відносини з дружніми країнами, а також політична ситуація всередині країни. Саме ці три блоки найбільш повно описують стан політичної сфери нашої країни.

Розглянуті в таблиці 3 зміни в політичній ситуації країни мають описовий характер та їх досить важко об'єктивно інтерпретувати. Звичайно, як видно з таблиці, найбільш кризовим з точки зору політичної ситуації в країні був дійсно 2022 рік, що не могло не вплинути на функціонування фондового ринку. Однак ступінь впливу на обсяг продажів фінансових інструментів, не маючи вимірюваних показників, оцінити не видається можливим.

Для вирішення цієї проблеми варто звернутися до міжнародних рейтингів, які використовуються з метою оцінки змін в політичному житті країн (табл. 4).

Характеристика політичної ситуації в Україні

Сфера	Період	Опис політичної ситуації в країні
1	2	3
Військовий конфлікт, ситуація на фронті	2021	Поступове нарощування присутності росії поблизу кордонів, нагнітання ситуації та висування її керівництвом вимог щодо гарантій безпеки
	2022	Початок повномасштабного вторгнення росії в Україну. Керівництво країни декларувало свою готовність до переговорів, але неприпустимість поступок, які б ставили під сумнів суверенітет та територіальну цілісність країни. Військові операції оборонного та наступального характеру
	2023	Відносна стабілізація воєнної ситуації; усвідомлення, що війна затягується на невизначений час. На фронті здійснюється контрнаступ, ведуться наполегливі бої на східному і південному фронтах у форматі позиційної війни
	2024	Активні воєнні дії в Україні, включаючи бої на різних напрямках, ракетні та авіаудари, а також використання дронів-камікадзе. Операції ЗСУ з розширення плацдарму на лівому березі Дніпра та протидія атакам противника на східному та південному напрямках. Бої в Курській області
	2025	Продовження активних бойових дій за різними напрямками. Періоди відносної тиші перманентно змінюються ескалацією конфлікту
Відносини з дружніми країнами	2021	Активність України на міжнародній арені (зустрічі з Президентом США та іншими світовими лідерами, проведення Саміту Кримської платформи). Переговори в різних форматах щодо врегулювання конфлікту на Донбасі. Переговори та консультації з ЄС щодо поглиблення співпраці та виконання Угоди про асоціацію. Угода про «відкрите небо», яка знімає ринкові обмеження України та прив'язує її до внутрішнього авіаційного ринку ЄС
	2022	Налагодження співпраці з міжнародними партнерами з отримання підтримки для протистояння агресії, зокрема, щодо постачання зброї, введення санкцій проти агресора, надання гуманітарної допомоги постраждалому населенню. Паралельно – процес перемовин щодо надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС, схвалення відповідного рішення Європейським парламентом
	2023	Зовнішня політика зосереджена на протидії російській агресії та інтеграції до європейських та євроатлантичних структур. Постійні перемовини з міжнародними партнерами щодо підтримки країни у забезпеченні зброєю, наданні гуманітарної допомоги. Прийнято рішення Європейської ради про початок перемовин про вступ нашої держави до ЄС
	2024	Пріоритетами залишаються забезпечення суверенітету та територіальної цілісності, підтримка партнерів у безпековій сфері та робота над членством в ЄС та НАТО. Часткове зниження уваги міжнародної спільноти до подій в Україні, постійні зусилля керівництва країни для залучення необхідних обсягів міжнародної підтримки. Додаткові ризики, пов'язані із виборними процесами в окремих країнах світу
	2025	Орієнтація зовнішньої політики на збереження та посилення військової підтримки з боку міжнародних партнерів, збільшення політичного та економічного тиску на росію навіть з огляду на виборчі цикли у цих країнах. Активізація співпраці з Китаєм, Індією та іншими країнами. Систематичні переговори з світовими лідерами для досягнення справедливого миру. Робота з пришвидшення переговорів щодо вступу України до ЄС, подальшої інтеграції до НАТО
Політична ситуація всередині країни	2021	Численні ротації в Кабміні, зміна керівництва парламенту. Посилення роботи РНБО, розширення санкційних механізмів. Ухвалено закон про олігархів, введено податкову амністію. Запрацював ринок землі. Розпочато реформу цифровізації та цифрової трансформації
	2022	Введено воєнний стан, оголошено загальну мобілізацію, активне формування підрозділів тероборони для захисту країни. Призупинення РНБО діяльності декількох політичних угруповань, відомих просуванням російських інтересів. Продовження боротьби з корупцією. Впровадження розпочатих раніше реформ
	2023	Консолідація суспільства, сильна вимогливість до продовження реформ. Оновлення керівництва Міноборони України та активізація антикорупційних розслідувань, зокрема проти цілої низки народних депутатів і високопоставлених чиновників. Активні дискусії про доречність виборів підчас війни

1	2	3
	2024	Зосередження на забезпеченні стабільності та розвитку в умовах війни, а також на підготовці до повоєнного відновлення. Головні напрямки: підтримка ветеранів, розвиток місцевого самоврядування, економічна інтеграція регіонів та вдосконалення адміністративно-територіального устрою
	2025	Зберігаються пріоритетні напрямки внутрішньої політики попередніх років. Активно запроваджується нових механізм здійснення пріоритетних публічних інвестицій. Розглядаються варіанти кадрових перестановок в керівництві країни з метою покращення ефективності уряду

Джерело: складено автором.

Таблиця 4

Міжнародні рейтинги оцінки змін в політичному та суспільному житті країни

Найменування рейтингу	2021	2022	2023	2024	6 міс. 2025
Political Stability and Absence of Violence/Terrorism Index (перцентильний ранг)	12,7	6,1	10,9	н/д	н/д
Global Peace Index (значення)	2,660	2,971	3,043	3,280	3,434
The Economist Democracy Index (значення)	5,57	5,42	5,06	4,90	н/д
Corruption Perceptions Index (значення)	32	33	36	35	н/д
Rule of Law Index (значення)	0,51	0,50	0,49	0,49	н/д

Джерело: побудовано автором за даними [10–21].

Найбільш яскраво вплив зовнішніх подій на ситуацію в країні відбиває Political Stability and Absence of Violence/Terrorism Index (Індекс політичної стабільності та відсутності насильства / тероризму), значення якого отримало найменшим у 2022 році, коли розпочалось повномасштабне вторгнення на територію нашої країни з боку країни-агресора. Водночас можливості використання цього індексу для оцінки впливу політичної стабільності на функціонування фондового ринку обмежені, адже дані щодо значення цього індексу відсутні як за I півріччя 2025 року, так і за 2024 рік.

Global Peace Index (Світовим індекс миру) свідчить про низький рівень миру та безпеки в країні, зокрема, через триваючі воєнні дії, про щорічне погіршення ситуації в цій сфері. Але, якщо у 2022 році значення індексу погіршилось більш ніж на 11% у відносному виразі, то у 2023–2025 роках погіршення значення індексу було менш суттєвим. Наприклад, у 2025 році значення індексу знизилось на 4,5%.

The Economist Democracy Index (Індекс демократії журналу The Economist) демонструє досить стійку тенденцію до погіршення значення цього показника (у 2021 році значення складало 5,57, а у 2024 році – 4,90). Але слід зазначити, що в умовах воєнного стану мають місце певні обмеження

деяких прав і свобод громадян, що позначається на оцінці рівня демократичності нашої країни. Така ситуація є логічним наслідком розгортання подій на зовнішньополітичній арені та є закономірною.

Corruption Perceptions Index (Індекс сприйняття корупції), як не дивно, протягом 2021–2023 років зростав, хоч і незначними темпами, тоді як у 2024 році відбулось несуттєве скорочення значення даного індексу. Що стосується Rule of Law Index (Індекс верховенства права), то його значення за досліджуваний період скоротилось з 0,51 до 0,49.

Щодо економічної ситуації в країні, то вона також не вирізнялась стабільністю. На наш погляд, найкраще з точки зору оцінки впливу економічної ситуації на мінливість показників фондового ринку використовувати відносні показники динаміки (табл. 5).

Як видно з даних таблиці, у 2021 році зростання ВВП становило 3,4%, промислове виробництво зросло на 1,9%, обсяги виробництва сільськогосподарської продукції – на 16,4%, обсяги будівельної продукції – на 6,8%. Внутрішня торгівля продемонструвала скорочення обсягів випуску (на 0,3%). Індекс фізичного обсягу експорту склав 93,4%, імпорту – 107,6%. Середній рівень безробіття у 2021 році становив 9,8%. Середньомісячна

Основні показники оцінки змін економічної ситуації в Україні

Показники	2021	2022	2023	2024	6 міс. 2025
Індекс ВВП, %	103,4	70,8	105,3	102,9	н/д
Індекс обсягів промислового виробництва. %	101,9	63,3	106,8	104,6	н/д
Індекс обсягів сільсько-господарської продукції, %	116,4	74,7	111,1	103,4	н/д
Індекс обсягів будівельної продукції, %	106,8	35,2	125,0	118,6	н/д
Індекс обсягів внутрішньої торгівлі, %	99,7	69,3	н/д	н/д	н/д
Індекс фізичного обсягу експорту, %	93,4	59,9	95,2	114,5	н/д
Індекс фізичного обсягу імпорту, %	107,6	55,3	106,7	105,3	н/д
Індекс споживчих цін, %	109,4	120,2	112,9	106,5	114,4
Індекс середньої заробітної плати, %	120,9	н/д	117,5	123,1	н/д

Джерело: побудовано автором за даними [22].

зарплата зросла на 20,9% при індексі споживчих цін 109,4%. Позитивна динаміка більшості показників оцінювання економічної ситуації сприяла збереженню належної активності операторів ринку капіталу та забезпечила досить високі обсяги торгів фінансовими інструментами.

У 2022 році відбулося закономірне скорочення ВВП, яке було оцінено на рівні 29,2%. Це є об'єктивно найгіршим результатом часів незалежності, проте кращим, ніж прогнозувала більшість експертів на початку повномасштабного вторгнення. За підсумками 2022 р., промислове виробництво скоротилось на 36,7%, аграрне виробництво – на 25,3%, індекс будівельної продукції скоротився на 64,8%. Спостерігалось скорочення обсягів внутрішньої торгівлі на 30,7%. Індекс фізичного обсягу експорту склав 59,9%, імпорту – 55,3%. Середній рівень безробіття у 2022 р. зріс до 18,5%, а споживчі ціни – понад 20,2%. Саме цей рік позначався й найнижчими обсягами торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу.

До 2023 року економіка країни встигла дещо адаптуватися до нових умов функціонування. Як наслідок, за 2023 рік ВВП зріс на 5,3%, обсяг промислового виробництва – на 6,8%, обсяг сільсько-господарської продукції – на 11,1%, обсяг будівельної продукції – на 25,0%. Крім того, слід зазначити зростання потужностей вітчизняного оборонно-промислового комплексу (ОПК). Індекс фізичного обсягу експорту склав у 2023 році 95,2%, імпорту – 106,7%. Середній рівень безробіття у 2023 році дещо знизився, але лишився досить високим (17,4%). Індекс споживчих цін 112,9% при тому, що середньомісячна заробітна плата зросла на 17,5%

У 2024 році темпи зростання економіки дещо вповільнились. ВВП країни зріс лише на 2,9%. Обсяг промислового виробництва збільшився на 4,6%, обсяг сільськогосподарського виробництва знизився на 3,4%, обсяг будівельної продукції зріс на 18,6%. Індекс фізичного обсягу експорту склав 114,5%, імпорту – 105,3%. За підсумками 2024 року середній рівень безробіття зменшився до 14,3%. Зростання середньомісячної зарплати склало 123,1% при збільшенні споживчих цін на 6,5%.

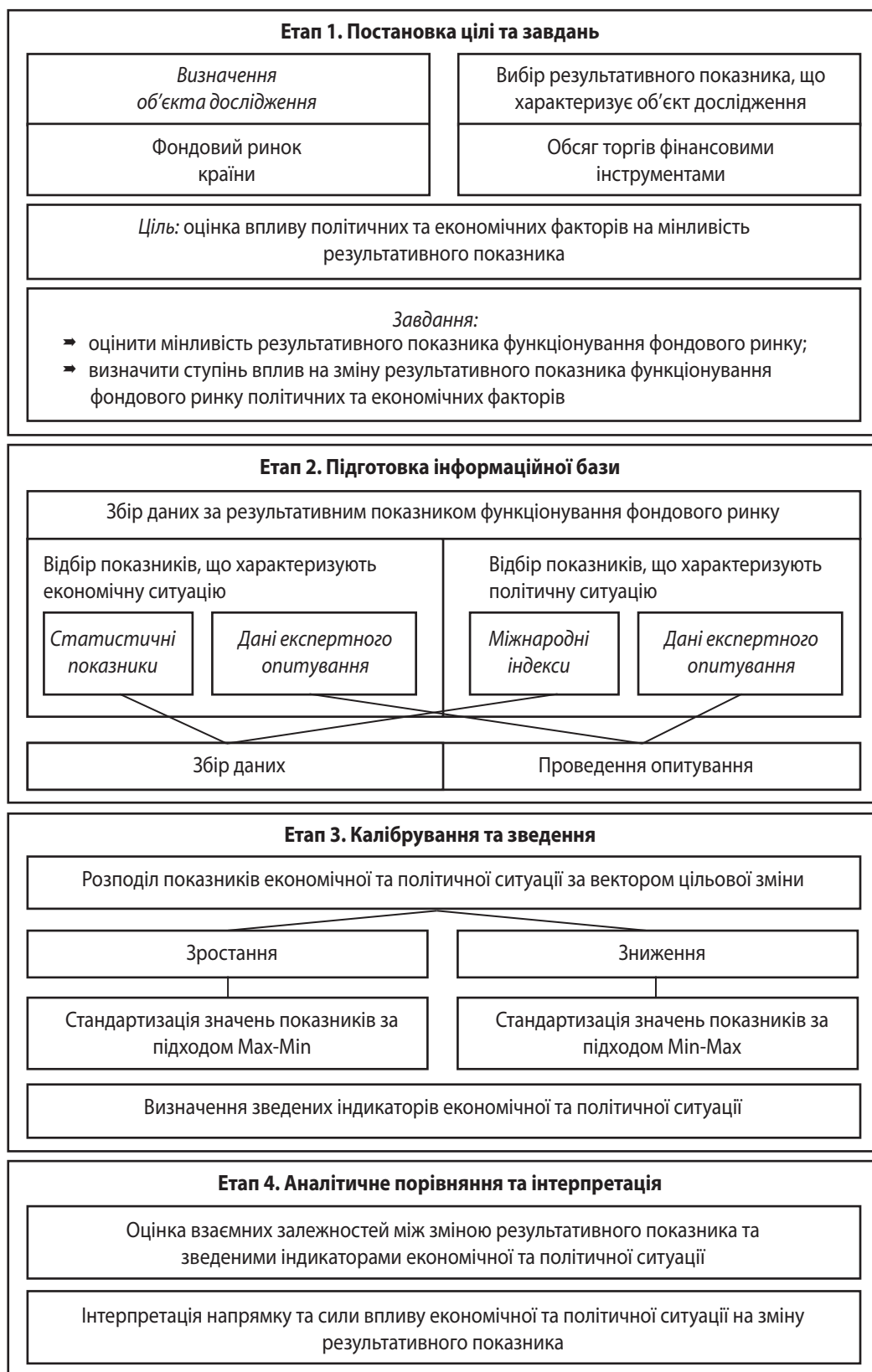
За 6 місяців 2025 року статистичні дані за більшістю показників відсутні. Однак, як зазначається в аналітичних оглядах Центра економічної стратегії, «у 2025 році усі неурядові прогнози очікують, що зростання реального ВВП уповільниться – розбіг прогнозів зараз 2,0-2,6% з медіанним прогнозом 2,3% проти фактичного зростання у 2,9% в 2024 році. Але навіть такий рівень дозволить ВВП перетнути позначку \$200 млрд – рекорд, поставлений в 2021 році» [23]. Саме прогноз можливого зростання, хоч і вповільненими темпами, є однією з причин подальшого збільшення обсягів продажу на ринку капіталу.

Вплив зовнішніх факторів політичного та економічного характеру на функціонування фондового ринку може бути оцінений з використанням певної послідовності (рис. 2), яка складається з кількох етапів.

Як видно з рис. 2, такими етапами є:

Етап 1 – Постановка цілі та завдань (визначається об'єкт дослідження, обирається результативний показник, що його характеризує, визначаються ціль та завдання оцінювання);

Етап 2 – Підготовка інформаційної бази (здійснюється збір даних за обраним результативним

**Рис. 2. Послідовність оцінювання впливу на фондовий ринок зовнішніх факторів
політичного та економічного характеру**

Джерело: побудовано автором.

показником функціонування фондового ринку, виконується відбір показників, що характеризують економічну та політичну ситуацію, здійснюється збір даних за статистичними показниками та міжнародними індексами, а також проводиться експертне опитування з метою надання експертами якісної оцінки змінам в економіці та політичному житті);

Етап 3 – Калібрування та зведення (показники розподіляються залежно від того, мають вони вектор цільової зміни, орієнтований на зростання, або вектор цільової зміни, орієнтований на зниження; для першої групи показників застосовується стандартизація за підходом Max-Min, а для другої групи – Min-Max; визначаються зведені індикатори економічної та політичної ситуації);

Етап 4 – Аналітичне порівняння та інтерпретація (оцінка взаємних залежностей між зміною результативного показника та зведеними індикаторами економічної та політичної ситуації на підставі кореляційного аналізу, а також інтерпретація отриманих значень з метою визначення напрямку та сили впливу економічної та політичної ситуації на зміну результативного показника).

ВИСНОВКИ

Таким чином, під час дослідження на прикладі одного з показників функціонування фондового ринку (обсяг торгів фінансовими інструментами на операторах організованих ринків капіталу) встановлено, що фондовий ринок схильний до мінливості, а отже, є чутливим до впливу зовнішніх факторів. Розглянуто зміни в політичній та економічній сфері нашої країни та поставлено гіпотезу про наявність зв'язку між політичною та економічною ситуацією в країні та зміною показників фондового ринку. Запропоновано послідовність оцінювання впливу на фондовий ринок зовнішніх факторів політичного та економічного характеру, застосування якої дозволить визначити напрямок та силу впливу цих факторів.

Подальші дослідження мають спрямовуватись на апробації запропонованої послідовності оцінювання та розробку прогностичних моделей зміни показників функціонування фондового ринку з урахуванням виявлених закономірностей. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Агрес О. Г., Садура О. Б. Стан та перспективи розвитку фондового ринку з урахуванням останніх тенденцій та викликів. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Серія : Економічні науки*. 2024. № 78. С. 101–107. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-78-14>

2. Горбаневич В. Л. Виклики сучасного стану та їх вплив на фондовий ринок. *Академічні візії*. 2023. № 17. С. 34–42. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/547>
3. Зоценко О. К. Вплив світових інвестиційних процесів на український ринок акцій. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економіка, управління та адміністрування*. 2023. № 4 (106). С. 56–64. URL: <https://ven.ztu.edu.ua/article/view/50156>
4. Кушнеренко С. М. Інтеграція ринку цінних паперів України в міжнародний фондовий ринок як фактор розвитку української економіки. *Академічні візії*. 2022. № 8–9. С. 27–32. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/60>
5. Сергієнко О., Полякова Т., Савченко Р. Фондовий ринок України та його зв'язок із фондовими ринками світу (на прикладі кореляції індексів). *Електротехніка і електроенергетика*. 2024. № 4 (71). С. 41–47. DOI: <https://doi.org/10.20998/2313-8890.2024.04.07>
6. Серєда О. О. Фактори впливу на функціонування фондового ринку України. *Механізм регулювання економіки*. 2022. № 3–4 (97–98). С. 105–110. DOI: <https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.18>
7. Харабара В., Харабара В., Грешко Р. Фондовий ринок України: стан, актуальні проблеми та перспективи. *Молодий вчений*. 2024. № 6 (130). С. 112–116. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6233>
8. Ярмішко А. Фондовий ринок України: аналіз факторів впливу та шляхи модернізації. *Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій*. 2024. Т. 2, № 14. С. 68–76. DOI: <https://doi.org/10.32750/2024-0234>
9. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку // Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>
10. Ukraine - Political Stability And Absence Of Violence/ Terrorism: Percentile Rank // Trading Economics. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/political-stability-and-absence-of-violence-terrorism-percentile-rank-wb-data.html>
11. Global Peace Index 2021: Measuring Peace in a Complex World, Sydney, June 2021 // Institute for Economics & Peace. URL: <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2021/06/GPI-2021-web-1.pdf>
12. Global Peace Index 2022: Measuring Peace in a Complex World, Sydney, June 2022 // Institute for Economics & Peace URL: <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2022/06/GPI-2022-web.pdf>
13. Global Peace Index 2023: Measuring Peace in a Complex World, Sydney, June 2023 // Institute for Economics & Peace. URL: <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2023/06/GPI-2023-web-1.pdf>

- visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2023/06/GPI-2023-Web.pdf
14. Global Peace Index 2024: Measuring Peace in a Complex World, Sydney, June 2024 // Institute for Economics & Peace. URL: <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2024/06/GPI-2024-web.pdf>
 15. Global Peace Index 2025: Identifying and Measuring the Factors that Drive Peace, Sydney, June 2025 // Institute for Economics & Peace. URL: <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2025/06/Global-Peace-Index-2025-web.pdf>
 16. The Economist Democracy Index // Wikipedia, the free encyclopedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Economist_Democracy_Index
 17. Індекс сприйняття корупції – 2021. Transparency International Ukraine. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/2021/> (дата звернення: 16.08.2025)
 18. Індекс сприйняття корупції – 2022 // Transparency International Ukraine. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-sprynnyattya-korupsiyi-2022/>
 19. Індекс сприйняття корупції – 2023 // Transparency International Ukraine. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-sprynnyattya-korupsiyi-2023/>
 20. Антикорупція на паузі. Україна в Індексі сприйняття корупції – 2024 // Transparency International Ukraine. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/>
 21. WJP Rule of Law Index. 2024. Ukraine // World Justice Project. URL: <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2024/Ukraine>
 22. Статистична інформація // Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html
 23. Що чекає на економіку у 2025 році і далі? Макропрогнози від економістів та влади // Центр економічної стратегії. 2025. URL: <https://ces.org.ua/macroforecasts-2025-2026/>

REFERENCES

- Ahres, O. H., & Sadura, O. B. (2024). Stan ta perspektyvy rozvytku fondovoho rynku z urakhuvaniem ostannikh tendentsii ta vyklykiv [State and prospects of stock market development, taking into account the latest trends and challenges]. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. Seriya : Ekonomichni nauky*, 78, 101–107. <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-78-14>
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. (n.d.). *Statystychna informatsiia* [Statistical information]. Retrieved from https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html
- Horbanevych, V. L. (2023). Vyklyky suchasnoho stanu ta yikh vplyv na fondovyj rynek. *Akademichni vizii*, 17, 34–42. <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/5473>
- Institute for Economics & Peace. (2021, June). *Global Peace Index 2021: Measuring Peace in a Complex*

- World*, Sydney. Retrieved from <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2021/06/GPI-2021-web-1.pdf>
- Institute for Economics & Peace. (2022, June). *Global Peace Index 2022: Measuring Peace in a Complex World*, Sydney. Retrieved from <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2022/06/GPI-2022-web.pdf>
- Institute for Economics & Peace. (2023, June). *Global Peace Index 2023: Measuring Peace in a Complex World*, Sydney. Retrieved from <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2023/06/GPI-2023-Web.pdf>
- Institute for Economics & Peace. (2024, June). *Global Peace Index 2024: Measuring Peace in a Complex World*, Sydney. Retrieved from <https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2024/06/GPI-2024-web.pdf>
- Institute for Economics & Peace. (2025, June). *Global Peace Index 2025: Identifying and Measuring the Factors that Drive Peace*, Sydney. Retrieved from <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2025/06/Global-Peace-Index-2025-web.pdf>
- Kharabara, V., Kharabara, V., & Hreshko, R. (2024). Fondovyj rynek Ukrainy: stan, aktualni problemy ta perspektyvy. *Molodyi vchenyi*, 6(130), 112–116. <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/62338>
- Kushnerenko, S. M. (2022). Intehratsiia rynku tsinnykh paperiv Ukrainy v mizhnarodnyi fondovyj rynek yak faktor rozvytku ukrainskoi ekonomiky. *Akademichni vizii*, 8–9, 27–32. <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/605>
- Natsionalna komisiia z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku. (n.d.). *Analitichni dani shchodo rozvytku fondovoho rynku* [Analytical data on stock market development]. Retrieved from <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/>
- Sereda, O. O. (2022). Faktory vplyvu na funktsionuvannia fondovoho rynku Ukrainy. *Mekhanizm rehu-liuvannia ekonomiky*, 3–4(97–98), 105–110. <https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.187>
- Serhiienko, O., Poliakova, T., & Savchenko, R. (2024). Fondovyj rynek Ukrainy ta yoho zviazok iz fondovymy rynkami svitu (na prykladi koreliatsii indeksiv). *Elektrotekhnik i elektroenerhetyka*, 4(71), 41–47. <https://doi.org/10.20998/2313-8890.2024.04.076>
- Trading Economix. (n.d.). *Ukraine – Political Stability And Absence Of Violence/Terrorism: Percentile Rank*. Retrieved from <https://tradingeconomics.com/ukraine/political-stability-and-absence-of-violence-terrorism-percentile-rank-wb-data.html>
- Transparency International Ukraine. (n.d.). *Antykorupsiia na pauzi. Ukraina v Indeksii spryniattia koruptsii – 2024* [Anti-corruption on pause. Ukraine in the Corruption Perceptions Index – 2024]. Retrieved from <https://cpi.ti-ukraine.org/>
- Transparency International Ukraine. (n.d.). *Indeks spryniattia koruptsii – 2021* [Corruption Perceptions

- Index – 2021]. Retrieved from <https://cpi.ti-ukraine.org/2021/>
- Transparency International Ukraine. (n.d.). *Indeks spryiniattia koruptsii – 2022* [Corruption Perceptions Index – 2022]. Retrieved from <https://ti-ukraine.org/research/indeks-sprynyattya-koruptsiyi-2022/>
- Transparency International Ukraine. (n.d.). *Indeks spryiniattia koruptsii – 2023* [Corruption Perceptions Index – 2023]. Retrieved from <https://ti-ukraine.org/research/indeks-sprynyattya-koruptsiyi-2023/>
- Tsentr ekonomichnoi stratehii [Centre for Economic Strategy]. (2025). *Shcho chekaie na ekonomiku u 2025 rotsi i dali? Makroprohnozy vid ekonomistiv ta vlady* [What awaits the economy in 2025 and beyond? Macro forecasts from economists and authorities]. Retrieved from <https://ces.org.ua/macroforecasts-2025-2026>
- Wikipedia, the free encyclopedia. (n.d.). *The Economist Democracy Index*. Retrieved from https://en.wikipedia.org/wiki/The_Economist_Democracy_Index
- World Justice Project. (n.d.). *WJP Rule of Law Index*. 2024. Ukraine. Retrieved from <https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/country/2024/Ukraine>
- Yarmishko, A. (2024). Fondovyi rynek Ukrainy: analiz faktoriv vplyvu ta shliakhy modernizatsii [Stock market of Ukraine: analysis of factors of influence and ways of modernization]. *Yevropeyskyi naukovi zhurnal ekonomichnykh ta finansovykh innovatsii*, 2(14), 68–76. <https://doi.org/10.32750/2024-02349>
- Zotsenko, O. K. (2023). Vplyv svitovykh investytsiinykh protsesiv na ukrainskyi rynek aksii. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriya : Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, 4(106), 56–64. <https://ven.ztu.edu.ua/article/view/50156>

Науковий керівник – Сергієнко О.,
доктор технічних наук, професор,
професор кафедри підприємництва, торгівлі і логістики
HTU «ХПІ» (Харків)

УДК 336:330.3
JEL Classification: G20; O31; O33
DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-8-428-436>

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ КОМПЛЕКСНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ФІНАНСОВИХ ІННОВАЦІЙ

© 2025 ХІЦАН Д. В.

УДК 336:330.3
JEL Classification: G20; O31; O33

Хіцан Д. В. Теоретичні аспекти формування комплексного інструментарію запровадження фінансових інновацій

Зміни у фінансовій діяльності найбільш успішних компаній, як правило, пов'язані з комплексним впровадженням високотехнологічних інновацій. Метою дослідження є аналіз і визначення можливостей впровадження фінансових інновацій у діяльність суб'єктів господарювання як ефективного комплексного інструментарію, що забезпечить нові конкурентні можливості. Стрімкий науковий і супроводжуваний його технологічний розвиток надає додаткові можливості у пошуку нових конкурентних переваг економічних суб'єктів, в тому числі фінансової сфери діяльності. Сучасні конкурентні умови ведення бізнесу у фінансовій сфері потребують від суб'єктів господарювання дій з пошуку та впровадження інноваційних рішень в організаційні та технологічні процеси. Значна кількість інноваційних винаходів пов'язана або побудована на цифрових технологіях. Пошук нових інноваційних інструментів, як серед звичайних суб'єктів бізнесу, так і серед флагманів фінансових послуг, не припиняється, компанії створюють нові можливості для споживачів із метою забезпечення конкурентних переваг. Пошук найбільш вдалого поєднання організаційних методів та інструментів дає змогу гармонійного поєднання потреб суб'єктів діяльності і споживачів послуг. Множину елементів взаємодії, які виникають у економічних суб'єктів і споживачів, у процесі інноваційного розвитку наведено у вигляді матриці. Теоретично узагальнено найбільш важливі фактори, які сприяють або перешкоджають інноваційному розвитку суб'єктів економічної діяльності. Фактори мають загальний вигляд, їх вплив реалізується на різних масштабах економічної діяльності, а вибір інструментарію фінансових інновацій для конкретного суб'єкта діяльності на кінцевому етапі стикається з оптимізацією вибору з масиву наявних інноваційних рішень. Запропоновано організаційну схему прийняття рішення впровадження організаційно-технічного інноваційного заходу. Запропонована схема дає послідовність дій та етапів визначення інноваційного заходу або інструменту, який є оптимальним для забезпечення конкурентної переваги. Визначення можливостей суб'єкта діяльності, строків реалізації, масштабування організаційного заходу, виконавців залежить від керівництва, власників або інвесторів. Формування комплексного запровадження фінансових інновацій має бути спрямоване на оптимізацію комбінацій обраних елементів і максимізацію результатів.

Ключові слова: інноваційний розвиток, фінансова діяльність, фінансові інновації, інноваційні інструменти, інструментарій фінансових інновацій, інноваційні заходи, елементи взаємодії, організаційні рішення, інвестори.

Рис.: 2. Табл.: 1. Бібл.: 14.

Хіцан Дмитро Вадимович – аспірант кафедри обліку і фінансів, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (вул. Кирпичова, 2, Харків, 61002, Україна)

E-mail: dkhitsan@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-2454-9457>